

**TOLNA MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
KÖZGYŰLÉSE**

**TOLNA MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
KÖZMŰVELŐDÉSI KONCEPCIÓJA**

2003.

Bevezetés

1990-ig a megyék a területükön működő közművelődési intézmények működését közvetlenül érintő feladatokkal és hatáskörökkel rendelkeztek. Az intézményhálózat csúcsán a megyei művelődési központok álltak, amelyek – néhány kivételtől eltekintve – nemcsak módszertani művelődési központok voltak, hanem egyben megyéik legnagyobb művelődési házai is (Szekszárdon a Babits Mihály Megyei és Városi Művelődési Központ töltötte be ezt a funkciót).

A rendszerváltás előtti helyzethez képest az Ötv. módosítása kötelező feladatként a megyei önkormányzatok számára kizárólag a közművelődési szakmai tanácsadást és szolgáltatást, mint területi ellátást jelölte meg a közművelődés területén.

Ennek alapján a megyék fokozatosan kivonultak a művelődési házi rendszer közvetlen irányításából. A grandiózus megyei művelődési házak városaik tulajdonába és működtetésébe kerültek át, a kötelező megyei feladatok ellátására kisebb irodaszerű intézmények is megfelelőek lettek. A térségbeli közművelődés helyzetére és fejlődésére a megyék közvetve, ilyen célú pénzkeretek pályáztatásával tudtak hatni.

Az új helyzetben a megyék számára hosszú ideig nem volt koncepcionális kérdés a közművelődés területe. A Tolna Megyei Önkormányzat Közgyűlése sem alkotott és fogadott el eddigi fennállása során közművelődési koncepciót. A testület ezen a téren csak az 1997-es törvényi szabályozás előírása szerinti rendeletalkotással, illetve közművelődési keretének évről évre történő felosztásával, valamint egyes nagy rendezvények közvetlen támogatásával fejezte ki a közművelődési ellátás iránti elkötelezettségét.

1998. január 1. napjával hatályba lépett az 1997. évi CXL. törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről.

A jogszabályi változások, továbbá a közgyűjteményi és közművelődési tevékenység területén támasztott új igények és követelmények alapján egyre több megyei közgyűlés koncepciót alkotott ezen a területen is. Az új helyzet ezért célszerűvé tette egy megyei közművelődési koncepció megfogalmazását Tolna megye számára is.

A Tolna Megyei Önkormányzat Közgyűlése kötelező feladatain túl – lehetőségeihez képest – olyan feladatokat is vállal, amelyek a kultúra területén Tolna megye viszonyainak javítását, hírnevének öregbítését szolgálják.

Mindezeket a megye intézményeivel és a települési, illetve kisebbségi önkormányzatokkal, valamint a társadalmi és szakmai szervezetekkel szoros együttműködésben kívánja ellátni oly módon, hogy a szervezetek önállóságát ne csorbítsa, hanem azokat lehetőség szerint segítse.

E tekintetben felhasználja azokat a tapasztalatokat is, amelyeket más megyei önkormányzatokkal és társintézményeikkel, illetve külföldi regionális közigazgatási egységekkel és intézményekkel fenntartott kapcsolatából szerez.

A megyei önkormányzat kötelező feladatai:

- köteles biztosítani a természet és a társadalom muzeális emlékeinek gyűjtését, őrzését, tudományos feldolgozását-bemutatását, e feladat ellátására múzeumi hálózatot működtet,
- köteles biztosítani működő, illetve működött önkormányzati szervek és nem központi állami szervek, valamint saját történeti értékű iratai, továbbá az egyéb helyi jellegű levéltári anyag és adott esetben magánokiratok, magánlevéltári anyag átvételét, gyűjtését, őrzését, feldolgozását és kutathatóságát, e feladat ellátására levéltárat működtet,
- a felnőtt lakosságnak, az ifjúságnak és nemzetiségeknek általános, nyilvános könyvtári szolgáltatást köteles biztosítani, e feladat ellátására könyvtárat működtet,
- a megye települései, önkormányzatai, közművelődési intézmények, szervezetek és közösségek részére a közművelődési tevékenységek elősegítése és fejlesztése érdekében szakmai tanácsadást és szolgáltatást köteles biztosítani, e feladat ellátására közművelődési intézményt működtet.

Tolna Megye Önkormányzata a jogszabályokban meghatározott kötelező közgyűjteményi és közművelődési feladatainak ellátását szolgáló valamennyi intézménnyel (levéltár, múzeum, könyvtár, kulturális intézet) rendelkezik. A megyében élő nagyszámú német kisebbség jogos kulturális igényének kielégítésére önként vállalt feladatként fennállása óta működteti továbbá a Szekszárdi Német Színházat. Ezen intézményeinek működési feltételeit számos nehézség ellenére folyamatosan biztosítja.

Tolna Megye Önkormányzata továbbá éves rendszerességgel pénzkeretet biztosít a megyei közművelődési rendszer fennmaradásának, működési biztonságának és fejlesztésének elősegítésére. Ezen túl törekszik arra, hogy megyei hatókörű és jelentőségű nagy rendezvények közvetlen megvalósítója legyen, illetve hogy rangos eseményei és ünnepei, valamint nemzetközi kapcsolatai közművelődési tartalommal is megteljenek.

A Tolna Megyei Önkormányzat Közgyűlése 2003. évi munkatervének elfogadásakor feladatul írta elő, hogy ez év során készüljön el Tolna megye közművelődési koncepciója, amely az átfogó megyei helyzet alapján határozza meg az 1997. évi CXL. és az 1990. évi LXV. törvényből adódó feladatait.

A koncepció céljai:

- a megyei közművelődési intézményi és szervezeti rendszer távlati céljainak meghatározása,
- a települési és kisebbségi önkormányzatok, a civil szervezetek számára orientáció nyújtása, mely kifejezi a megye segítő szerepét,
- a megye kulturális örökségének minél szélesebb körű megismertetése és továbbörökítési lehetőségeinek bemutatása,
- a célra fordítható források hatékonyabb felhasználásának – a prioritásokat szem előtt tartó támogatási rendszerben való – biztosítása.

Általános helyzetkép

A kulturális örökséghez tartozó helyi javak is múltunk és jelenünk megismerésének pótolhatatlan forrásai, a nemzeti és az egyetemes kulturális örökség egészének elválaszthatatlan összetevői. Ezek szellemi birtokbavétele ezért minden Tolna megyei lakosnak is alapvető joga. Védelmük, megőrzésük és fenntartásuk, valamint a nyilvánosság számára történő széleskörű és egyenlő hozzáférhetővé tételük a mindenkori helyi társadalomnak tehát kötelezettsége.

A közösségi és egyéni művelődés személyi, szellemi, tárgyi és gazdasági feltételeinek javítása, valamint az ezek megvalósulására létrejött intézmények és szervezetek működésének elősegítése ezért tartozik a megyei térségi tudatot megtestesítő Közgyűlésnek elsődleges feladatai közé.

A nemzeti, nemzetiségi és etnikai kisebbségi kulturális hagyományok megőrzése, méltó folytatása a Tolna megyei helyi társadalom közös érdeke. Megyénknek az Európai Unióhoz történő csatlakozás után is meg kell őriznie gazdag hagyományát és kulturális értékeit.

Egység a sokféleségben – így jellemezhetjük röviden az Uniót. Az Európai Uniót alkotó nemzetek kultúrájának megőrzése az EU alapértékei közé tartozik, amelyet csatlakozásunkkal mi is gazdagítani fogunk. Tagállamként kulturális értékeink az eddiginél is nagyobb európai közösségre találnak. Magyarország már eddig is részt vett uniós kulturális programokban, de tagként még több lehetőség nyílik meg számunkra.

Az Európai Uniót alapító szerződés kimondja, hogy „az Unió tiszteletben tartja tagállamainak nemzeti identitását”, valamint „hozzájárul a tagállamok kultúráinak kibontakozásához, tiszteletben tartva azok nemzeti és regionális különbözőségeit, előtérbe helyezve a közös kulturális örökséget”. Természetes, hogy a nemzeti érdeket az Unió szintjén csak az adott ország hagyományainak, történelmének, értékeinek ismeretében lehet megjeleníteni, s ebben a fenti alapelvek értelmében fontos szerepe van és marad fent a regionális (esetünkben megyei) sajátosságoknak is.

Ezen értékek sorát gazdagítja Tolna megye sokszínű kultúrájával, értékeivel. Meg kell ismertetnünk Európát megyénk kulturális, művészeti, természeti és emberi értékeivel, hagyományaival. Ehhez fel kell kutatnunk és ki kell használnunk azokat a lehetőségeket, támogatási programokat, melyeket az Unió felkínál és biztosít.

A megye adottságai, a művelődést befolyásoló tényezők

Tolna megye a Baranya, Fejér és Somogy megyék által határolt területen fekszik. Szép tájak, gazdag élővilágú vizek – Duna, Kapos, Sió – adják természeti sajátosságait. A Szekszárdtól délre húzódó Duna menti ártéri erdők hazánk egyik leggazdagabb élővilágát őrzik.

A tolnai tájat a kedvező adottságok már az ősidőktől fogva alkalmassá tették az ember megtelepedésére. A megye területén 5000 évesnél régebbi nyomai vannak a kultúrának. Kelták, rómaiak évszázadokon át lakták a környéket, majd a honfoglaló magyarok fejedelmi törzse vette birtokba a vidék nagy részét. A török hódoltság alatt számos település elpusztult, elnéptelenedett. Az újratelepítés a 18. században főleg német földművesekkel történt.

Megyénkben ma is jelentős számban élnek nemzeti és etnikai kisebbségek. A németek mellett így cigányok és kisebb számban szerbek. Sajátos kulturális többletet adtak a több évszázados hagyományokhoz a legújabb időkben idetelepített bukovinai székelyek és felvidékiek.

Ennek köszönhető Tolna megye sokszínű kultúrája, művészete. Népművészeti kincsünk különböző tájegységek – a Kapos és a Koppány mente, a Sárköz, a Völgység stb. – értékeiből tevődik össze. Az itt élők kultúrája révén méltán lett a megye az ország népművészetének egyik – ha nem fő – központja. Főleg a Duna Menti Folklórfesztivál, a Sárközi Lakodalmas, a Pünkösdi Fesztivál, a Szekszárdi Szüret, a Bukovinai Székely Fesztivál, a dombóvári Pál Nap, a paksi Gastro Blues Fesztivál, a tamási Tó Fesztivál, a tolnai Thelena Fesztivál, a simontornyai Színházi Nyár stb. híre határainkon túlról is vonzza az érdeklődőket.

Szűkebb hazánk az ország területének 4%-a. A 108 település közül kilencnek van városi rangja, a két évszázada megyeszékhely Szekszárd mellett ezek: Bátaszék, Bonyhád, Dombóvár, Dunaföldvár, Paks, Simontornya, Tamási, Tolna. A községek immár több mint felében a lakosság lélekszáma nem éri el az ezer főt.

Jó természeti adottságainknak köszönhetően nagy hagyománya van a mezőgazdaságnak, de emellett például az energiaipar is nagymértékben meghatározta a megye fejlődését. A máig ható történelmi múlt, a természeti adottságok, a gazdag szellemi örökség pedig ugyancsak méltán teszi Tolnát híressé.

Tolna megye az idegenforgalom számára vonzó termálvizekkel, védett természeti területekkel, gyönyörű tájakkal várja az idelátogatókat. Ezek mellett az idegenforgalomban fontos helyet foglal el a gyógy-, a vadászati turizmus, és hangulatos időtöltést kínál a megyén áthaladó Tolnai Borút, amelyek együttesen jelentős lehetőséget biztosítanak a kultúra és a turizmus összekapcsolására.

Tolna Megye Önkormányzata kiemelten fontos feladatai közé sorolja a földrajzi, gazdasági, történelmi, művészeti hagyományaiban gazdag régió értékeinek közkinccsá tételét, megőrzését, folyamatosságának és fejlesztésének elősegítését. E célok elérése érdekében szorgalmazni és támogatni kívánja polgárainak együttműködését és megkülönböztetett figyelmet kíván fordítani a közösségek művelődésére.

A megye közművelődési szakfeladatait ellátó intézmény helyzete

Az 1997. évi CLX törvényből adódó kötelezettségeinek eleget téve a Tolna Megyei Önkormányzat Közgyűlése működteti a Tolna Megyei Általános Művelődési Központ Kulturális Intézetét, amely a közművelődés megyei szakmódszertani centruma. Az intézmény fő feladata a szakmai tanácsadás biztosítása az önkormányzatok, szervezetek és a civil szféra számára, valamint a szakirányú közművelődési képzés, továbbképzés és információközvetítés.

Az Intézet évekkel ezelőtt kidolgozott, majd sikeresen meg is valósított egy olyan szervezeti formát, mely napjainkban is egyedülálló, modellértékű az ország hasonló tevékenységet végző intézményei között. Megszüntette a megyei intézmény Szekszárd központúságát és a megyei kistérségekben területi irodákat hozott létre. A domborzati adottságok, a társadalmi munkamegosztás és funkcionális településszerkezetek, a közigazgatás egykori természetföldrajzi határai és nem utolsósorban a kulturális tradíciók alapján a megye 5 kistérségre tagolható. A megyeszékhely mellett ezen kistérségek központi városaiban, Tamásiban, Pakson, Bonyhádon és Dombóváron jöttek létre kistérségi irodák a megyei közművelődési feladatok ellátására.

A városokban meglévő szakmai szellemi potenciált is kiaknázva tevékenységüket tudatosan és megtervezetten a falvak, főleg a kistelepülések felé fordították. Az adott kistérségben dolgozó munkatársak naprakész információkkal bírnak a települések életéről, az ott történő eseményekről, tervekről, elképzelésekről. Ezek megvalósításához szükséges ismeretek átadását, fejlesztési tevékenységek segítségét végzik önállóan és más szakmai szervezetek, testületek és a civil szféra bevonásával.

Mivel az intézet rendezvények szervezésére alkalmas intézményi háttérrel nem rendelkezik, így saját térségi rendezvényeit a megye számos településén tartják, tovább fokozva a területi lefedettséget, felpozsztítva egyes települések kulturális életét. Olyan emberekhez is sikerül ezáltal eljutni, akiknek ezek az alkalmak adják meg a kulturális élményhez jutás talán egyetlen lehetőségét. Ezért a jövőben minden eddiginél hangsúlyosabb szerepet kap a kistérségi munka, a kistérségek szakmai struktúrájának kialakítása.

Tolna megye közművelődési koncepciójában elsődlegességet élvezhet a kistérségek és központjaik történelmi, művelődési tradícióinak, természeti és épített környezeti adottságainak, meglévő kiemelkedő közművelődési értékeinek, működő intézményrendszerének alapul vétele a jövő tervezéséhez. Mindennek összhangban kell lennie a már létező megyei területfejlesztési, valamint idegenforgalmi-turisztikai koncepciókkal.

A Tolna Megyei Kulturális Intézet a közművelődési szakmai tanácsadás és szolgálatok megyei alapfeladatainak ellátására:

- szaktanácsadást, szakértői tevékenységet végez a települési és kisebbségi önkormányzatok részére, és közművelődési intézményeik és életük sikeres megszervezése és működtetése érdekében

- szakmai háttérrel biztosít a megyében dolgozó közművelődési szakembereknek, öntevékeny köröknek, művészeti csoportok vezetőinek szakmai programjuk kialakításához, művelődési folyamatok szervezéséhez, új módszerek, technikák közvetítéséhez, pályázati pénzforrások feltárásához;
 - megyei szaktanácsadói, szakértői névjegyzéket gondoz;
 - együttműködik a Magyar Művelődési Intézettel és a Hagyományok Házával, az országos és térségi szakmai és érdekképviseleti szervekkel (Megyei Művelődési Központok Szövetsége, Közművelődési Intézmények és Szervezetek Tolnatáji Szövetsége, Magyar Népfőiskolai Társaság, Tolna Megyei Népfőiskolai Társaság, Teleházak Dél-Dunántúli Regionális Szövetsége, Tolna Megyei Népművészeti Egyesület, Muharay Szövetség, Országos Drámapedagógiai Társaság, Német Kisebbségi Önkormányzatok Tolna Megyei Szövetsége, cigány kisebbségi önkormányzatok Tolna megyében működő szövetségei, Székely Szövetség stb.);
 - közművelődési tevékenységekkel összefüggő elemzéseket és fejlesztő programokat készít és hasznosít;
 - a közművelődési tevékenységek szervezőinek, vezetőinek szakmai képzését, továbbképzését bonyolítja;
 - megyei, kistérségi tanácskozást, értekezletet, konferenciát szervez;
 - helyszíni konzultációt, szakmai elemzést, véleményezést, értékelést biztosít kollégáknak, települési vezetőknek, civil szervezeteknek;
 - segíti a települések innovációs törekvéseit;
- gyűjti, összesíti és szolgáltatja a közművelődési információkat azáltal, hogy
 - közművelődési statisztikát készít és összesít;
 - rendezvénynaptárakat, kulturális kézikönyvet, kulturális hírlevelet készít és terjeszt;
 - folyamatosan frissíti, aktualizálja az intézet honlapját;
 - bővíti a megyei internetes közművelődési információs rendszert;
 - az amatőr művészeti együtteseket, a civil közművelődési szervezeteket és ezek alkotásait, tevékenységét nyilvántartja, ezekről tájékoztatást ad;
 - segíti az amatőr művészeti alkotó tevékenység szaktudásainak átadását, az alkotó műhelyek működtetését, kistérségi, megyei és regionális amatőr művészeti rendezvényeket szervez;
 - helyi társadalomfejlesztői munkát végez;
 - meglévő információs bázisát alapul véve segíti a megyei kulturális turizmus fejlesztését;
 - részt vesz a térség nemzetközi, országos, megyei, kistérségi rendezvényeinek szervezésében;
 - gondozza a kistérségi, megyei, regionális, országos és nemzetközi kulturális kapcsolatokat;
 - elősegíti a megye környezeti, művészeti, közművelődési értékeinek, sajátosságainak bemutatását;
 - közművelődési szakmai táborokat szervez;
 - segíti a kistérségekben a helytörténeti kutatásokat, tevékenységeket;
 - segíti az iskolán kívüli tehetséggondozást.

A Tolna Megyei ÁMK-n belüli együttműködés

A Tolna Megyei Kulturális Intézet tevékenységét szoros együttműködésben végzi a Tolna Megyei Önkormányzat Általános Művelődési Központja másik két intézetével: a Pedagógiai Intézettel és a Sport Intézettel. Feladataik számos ponton összekapcsolódnak, hiszen a nevelési-oktatási intézmények keretein belül végzett oktatási, közművelődési és sport tevékenységek nem választhatók el egymástól.

Az iskolás korosztályon túl a megye felnőtt lakossága számára rendezett programjaik között egyaránt megtalálhatók oktatási, képzési, művelődési és sport alkalmak. A szellemi fejlődés mellett a fizikai képességek fejlesztésére is szükség van, hozzájárulva ezzel a szocializációhoz, a jellembeli fejlődéshez.

Együttműködnek a különböző korosztályok érdeklődésére számottartó rendezvények szervezésében, előkészítésében, lebonyolításában, legyen az valamely amatőr művészeti ágazat eseménye vagy tanulmányi verseny (pl.: Költészet-Napi Randevú, József Attila Szavalóverseny, Ifjú Tudorok bemutatása a megye középiskolaiban dolgozó pedagógusoknak stb.) .

Közös rendezvényeik között települési, kistérségi, megyei, regionális és országos események is szerepelnek.

További együttműködési lehetőségek:

- ▶ a kistérségekben folyó oktatási, művelődési és sport tevékenységek, fejlesztési tervek, elképzelések szorosabb összehangolása;
- ▶ a közös rendezvények sorának bővítése;
- ▶ komplex (oktatási, művelődési, sport) programok terveinek elkészítése, kidolgozása

Együttműködés civil szervezetekkel

A civil szervezetek mind nagyobb számban jelennek meg a települések életében, a civil szféra egyre több szerepet kap az élet számos területén, így a kultúrában, közművelődésben is. A Tolna Megyei Kulturális Intézet figyelmet fordít a települési önkormányzatok, közművelődési intézmények és a civil szféra hatékony együttműködésének segítésére.

A megye számos településén – elsősorban a kistelepüléseken – a civil kulturális szervezetek végzik azokat a feladatokat, melyeket a nagyobb községekben és városokban működő közművelődési intézmények. A hagyományok őrzése, ápolása, a települések kulturális értékeinek felkutatása, bemutatása, kisebb közösségek rendezvényeinek szervezése csakúgy tevékenységi körükbe tartozik, mint az egész települést érintő események teljes lebonyolítása.

Mivel a Tolna Megyei Kulturális Intézet egyik kardinális feladatának tekinti a kistérségek, ezen belül is a kistelepülések közművelődési életének segítését, így munkájuk során elengedhetetlen a települési civil szervezetekkel való együttműködés, melyre eddigi munkájukban is sok példát találunk.

Az uniós tagországok gyakorlata és tapasztalata szerint a civil szervezetek általában még az intézményesült ellátó rendszerekénél is nagyobb szerepet vállalnak a helyi kulturális életből. Megállapítható, hogy napjainkban Tolna megye községeiben és nagyközségeiben a többi településhez képest azokon a helyeken sokkal élénkebb a közművelődési tevékenység, ahol a kulturális célú civil szerveződések erősek. Ha pedig megvizsgáljuk, hogy az önkormányzati és intézményi háttér, hol a legstabilabb meg kell állapítanunk, hogy rendre ugyanazokon a településeken, ahol a civil alapok fejlettek. Ezért a hasonló pozitív példák népszerűsítésével más községekben is megkísérelhető a helyi állampolgári szándékok közös nevezőbe rendezése, és ezáltal fejlesztési kezdeményezések elindítása.

Célszerű az ilyen típusú fejlesztés iránt érdeklődést mutató települések érintett polgárainak, valamint döntéshozó és vezető személyiségeinek közös és folyamatos felkészítése a kulturális fejlesztő tevékenységekre. Ebben szerephez juthatnak az e téren már eredményeket felmutató civil szervezetek vezetői is.

Ennek alapján az együttműködés jövőbeli lehetőségei:

- ▶ településfejlesztési programok, stratégiák közös kidolgozása
- ▶ a környezeti kultúra fejlesztése, a természet védett értékeinek ápolása,
- ▶ a szervezetek közötti információáramlás segítése, gyorsítása
- ▶ a települések kulturális örökségének gondozása, bemutatása
- ▶ települési, kistérségi rendezvények szervezésében történő együttműködések kiszélesítése
- ▶ a civil szervezeteket érintő kérdésekben fórumok, konferenciák szervezése

Kiemelt jelentőségű együttműködések a kulturális értékek megőrzésére, fejlesztésére

Az Kulturális Intézet a megye különböző néprajzi tájegységeinek sajátos értékeiből összetevődő népművészetének támogatására, segítésére szorosan és tevékenyen együttműködik a *Tolna Megyei Népművészeti Egyesülettel*, az UNESCO alapelveinek szellemében, mely szerint „a szellemi örökség természeténél fogva is tünékeny, így sürgető szükség van a további veszteségek megakadályozására. A szellemi örökség védelmének leghatékonyabb módja, ha összegyűjtjük, nyilvántartjuk és archiváljuk ezen örökség elemeit, megőrizve így azokat a jövő számára. Még hatékonyabb lenne, ha biztosítanánk, hogy ezen örökség birtokosai folyamatosan újabb ismereteket szerezhessenek mesterségükben és továbbadhassák azokat a következő generációknak.”

A Tolna megyei népművészek és az őket segítő közművelődési szakemberek fontos feladata, hogy megyénk értékeit megismertetni és elismertetni tudja az Unióban. Ezért a következő évek fontos feladatai:

- ▶ az EU államok népművészeinek lehetőségeihez igazodó feltételek elősegítése;
- ▶ az információhoz való hozzáférés biztosítása;
- ▶ az elért információk megértéséhez szükséges nyelvi korlátok csökkentése;
- ▶ a speciális szakmai ismeretek átadása, az információáradat értékközponttú kezelése;
- ▶ a megszerzett tudás folyamatos bővítése, átadása a fiatalabb generációk számára (előadások, kiállítások, táborok szervezésével).

A Tolna Megyei Közgyűlés elhatározásának megfelelően a Tolna Megyei Kulturális Intézet együttműködik a *Tolna Megyei Népfőiskolai Társasággal*, hogy közösen biztosítsák az egyes polgárok és csoportok, felnőttek vagy fiatalok részvételével önállóan szervezett közösségi és szabad művelődést.

A népfőiskola „... olyan felnőttoktatási célú, tanfolyamokat szervező helyi önszerveződés alapján létrejött szervezet, amelynek pedagógiai programja a szakismeretek átadásán túl személyiségfejlesztő (állampolgári, közéleti) elemet is tartalmaz, s melynek lebonyolítási, oktatási rendszerét, módszereit a résztvevők maguk is alakítják.”

A megyében működő népfőiskolák főként a kistelepülések életét gazdagítják, így a leggyakoribb az értéket, ismereteket átadó, a közösségi életet formáló kurzus. Népfőiskoláink sajátossága a Kulturális Intézet által szervezett középiskolai tehetséggondozó tanulmányi verseny résztvevőinek szerepeltetése. Így érhető el az, hogy az idős emberekből álló közösségek és a fiatalok találkozzanak egymással, átadhassák tudásukat, tapasztalataikat.

Az előttünk álló közeljövő feladatai:

- ▶ a megye lakossága körében kialakítani az élethosszig tartó tanulás (life long learning) technikáit, kereteit és szokásrendszerét;
- ▶ rövidtávon megtöbbszörözni a megyében élők idegennyelv-tudását;

- ▶ a tartós és minőségi munkavállalás esélyeit növelő képzésekben közreműködni;
- ▶ főleg a községekben a helyi értelmiség számára a helyi művelődésben is funkcionális teret biztosítani.

A Tolna Megyei Kulturális Intézet együttműködik továbbá a *Teleházak Dél-Dunántúli Regionális Szövetségével*, mint az intézményhálózat új típusú megújulását is segítő forma szakmai szervezetével az információs társadalom Tolna megyei alapjainak lerakásában.

Az ennek megfelelő kiemelkedő feladatok:

- ▶ a szükséges technikai háttér teljes intézményhálózatban való fokozatos és folyamatos kiépítésének segítése (pályázatokhoz való csatlakoztatással);
- ▶ a kistelepülések fennmaradásához elengedhetetlen humán szolgáltatások részbeni ellátására történő felkészítés.

A megyei közművelődési ellátásban szerepet vállaló egyéb megyei hatókörű intézmények

A Tolna Megyei Kulturális Intézet mellett vannak megyei hatókörű intézmények, melyek alaptevékenységükhöz kapcsolódva végeznek közművelődési feladatokat. Ezek: a Wosinsky Mór Megyei Múzeum, az Illyés Gyula Megyei Könyvtár, a Tolna Megyei Levéltár és a Szekszárdi Német Színház.

A **Wosinsky Mór Megyei Múzeum** feladata Tolna megye muzeális értékeinek felkutatása, az egyes szakterületek gyűjteményének gyarapítása, az állományában levő kulturális javak megőrzése, gondozása, tudományos feldolgozása, közművelődési hasznosítása, publikálása. A múzeumi publikáció legspecifikusabb területe a kiállítás, emellett rendszeres a periodikák, az évkönyvek, a kiállításához kapcsolódó katalógusok megjelentetése. Szakmai napokat, konferenciákat szerveznek, a munkatársak rendszeresen publikálják eredményeiket, szakértői elemzéseket, véleményezéseket készítenek, tudományos-ismeretterjesztő előadásokat tartanak. Segítséget nyújtanak szakdolgozatíráshoz, általános és középiskolai tanulmányokhoz. Rendszeresen tartanak közművelődési napokat, játszóházakat, ahol kötetlen formában, játékosan, kézműves tevékenységek közben végzik ismeretterjesztő tevékenységüket.

Az információs társadalom és a demokratikus jogállam működésének alapfeltétele a könyvtári rendszer, amelyen keresztül az információk bárki számára szabadon hozzáférhetők. Az **Illyés Gyula Megyei Könyvtár** Tolna megye és Szekszárd város területén ellátja a legmagasabb szintű közkönyvtári szolgáltatásokat. Szervezi, koordinálja a megyében működő települési könyvtárak munkáját, képzést, továbbképzést nyújt a könyvtárosok számára, részt vesz a nemzetiségi lakosság könyvtári ellátásában. A kulturális ellátásról szóló törvény végrehajtási rendeleteiből következő alapfeladatain túl olyan közművelődési tevékenységeket is végez, melyekkel gazdagítja megyénk kulturális életét. Rendszeresen szervez kiállításokat, író-olvasó találkozókat, szakmai napokat, olvasó táborokat, konferenciákat. Támogatja a művelődési mozgalmakat, akciókat.

A **Tolna Megyei Levéltár**, mint közgyűjtemény hármas követelménynek kell, hogy megfeleljen: el kell látnia bizonyos igazgatási feladatokat, be kell töltenie jogbiztosító funkcióját és mint kutatóhelynek, meghatározott tudományos tevékenységet kell folytatnia. Ez utóbbiból ered közművelődési feladata és munkája. A levéltár elsődleges feladata a történelmi értékű iratanyagok megőrzése, az anyagok kutathatóvá tétele, a történelmi források feltárása, publikálása. Források és tanulmányok közlésével az intézmény tudományos munkáját is végzi, így szolgálja áttételesen a közművelődés napi életét; emellett a honismereti-helytörténeti tevékenység szakmai irányításával, civil pályázati rendszerének működtetésével, előadásokkal, konferenciákkal és kiállításokkal a kulturális élet közvetlen résztvevője.

A **Szekszárdi Német Színház** művészeti alaptevékenységén túl a megyében élő nagyszámú német kisebbség identitástudatának, összetartozásának egyik legfőbb letéteményese. Komoly szerepet tölt be a kisebbségi kultúra megőrzésében, továbbvitelében, ezáltal gazdagítva, színesítve megyénk művészeti életét.

Tolna megye közművelődési intézményhálózata

Az 1997. évi CXL. törvény elfogadását megelőző helyzetelemzések rámutattak arra, hogy a magyar kulturális intézményrendszer bizonyos területeken hanyatlani látszik. Az új törvény fő célkitűzése az volt, hogy ne váljon szét véglegesen az elit kultúrafogyasztó réteg és az a tömeg, amelynek már nem jut elegendő a kultúra kínálatából.

A kulturális esélyegyenlőtlenségek évről-évre erősödnek, a kulturális mutatók területenként is jelentős eltéréseket mutatnak a megyében. A kistelepülések helyzete fokozottabban romlott a kedvezőbb helyzetben levő városokhoz viszonyítva.

A Tolna Megyei Kulturális Intézet módszertani segítséget nyújt a megyében található közművelődési intézményeknek, melyek helyzete településenként nagyon változó. A szűkre szabott önkormányzati költségvetések elsősorban a kultúra finanszírozásától vonnak el anyagi forrásokat, ezért a működő intézmények finansiális gondokkal küzdenek, szakképzett dolgozó alkalmazására - a városokat, nagyközségeket kivéve – csak ritkán találhatnak lehetőséget, sok helyen átmenetileg szüneteltetik működésüket. Az épületek leromlott állaga miatt ez utóbbiak újbóli megnyitására minimális az esély.

Tolna megye 108 településéből 83 helyen üzemel közművelődési intézmény. Ezekhez 37 további intézményes helyszín (ifjúsági vagy gyermekház, ÁMK-egység vagy más intézményben biztosított helyiség) társul. Mivel egymás mellett több intézmény csak a megye településeinek jó 10 %-ában funkcionál a fenti számokból megállapítható, hogy egy-két település kivételével valamennyi helyen legalábbis névleges infrastrukturális megoldás létezik.

Az adatokból az is kitűnik, hogy a legfőbb bevételi forrás a művelődési intézmények számára a helyiségek különböző célokra (pl. kiskereskedelmi tevékenység, ügynöki tevékenység stb.) történő bérbeadása. Ezen rendezvények nem tartoznak szorosan a kultúra körébe.

Elmondhatjuk, hogy sok jelentősebb intézménynek sincs főállású szakembere, ami az önkormányzatok finansiális gondjaival magyarázható, de ezekben a művelődési házakban az intézmény nem tudja hatékonyan betölteni kultúraközvetítő funkcióját sem, mert ahol közművelődési szakemberek dolgoznak, pályázatok útján többletforrásokat szereznek, kevesebb helyi ráfordítással fejtenek ki nagyobb aktivitást.

Az ilyen adottságok és háttérfeltételek ellenére megyénk közművelődése több területen is tud kiemelkedő eredményeket felmutatni. Főleg az amatőr művészeti területeken nincs szégyenkezni valónk, azon belül is országos rangú a hagyományőrző néptáncos és népzenei mozgalmunk.

Elengedhetetlen, hogy a fő célkitűzések egyike éppen ezeknek a kiemelkedő teljesítményű területeknek a szintentartása, esetenként a még tovább fejlesztése legyen. Élő folklórja révén megyénk olyan adottságokkal rendelkezik, amelyek legfontosabb kincsei közé tartoznak. Ezek megóvása hosszútávú feladat. Másfelől

gondoskodni kell arról, hogy ez a sajátos prioritás ne tegye féloldalassá megyénk kulturális életét, s az igények szerinti minden más téren is értékek születhessenek és őrződjenek meg.

A megyei közművelődési intézményrendszer fejlesztésének feladatai:

- ▶ hatékony mikrokörzeti, kistérségi, megyei és regionális együttműködési formák kialakítása és a települési intézmények szerepvállalásának fokozásával történő folyamatos működtetése;
- ▶ a települési intézmények pályázatokon való eredményes részvételének segítése;
- ▶ közös térségi forrásfeltárás és -felhasználás újszerű kereteinek kialakítása;
- ▶ a közművelődési szakember- és segítő gárda önkormányzati és fejlesztő szemlélettel való felvértezése;
- ▶ az intézményrendszer funkcionális tartalmainak közös akciók, projektek keretében való minőségi fejlesztése.

A Tolna Megyei Kulturális Intézet fejlesztésének lehetőségei és feladatai

A megyei önkormányzat közművelődési szakmai tanácsadási és szolgáltatási feladatainak fejlesztése, irányai:

Az ellátó rendszer segítse az emberek, az állampolgárok autonóm személyiséggé válását, községeikben erős helyi társadalmak létrejöttét

- az önérték-tudat erősítése, helyi értékrend, organikus közösségek támogatása, egy-egy település előre vivő erőinek megtalálása, gondozása, gazdasági, kulturális, életminőséget javító összefogások, az önségítés technikáinak alkalmazása révén;
- az egyes települések érdekein túlmutató, az adott térség humán gondjainak komplex megoldására irányuló önkormányzati, intézményi, szakmai összefogások kezdeményezése útján (döntően a kistelepüléseken, az ezer fős lélekszám alatti településeken fontos a szakintézmények és szakemberek együttműködésén alapuló szolgáltatások megszervezése);

támogassa a „Tolna megyeiség” érdekeinek, kulturális és művészeti értékrendszerének tudatosítását, feltárását, hagyományainak gondozását és fejlesztését:

- a lokális tudat értékrendjének érvényesítése által,
- a helyi, a regionális érdekek, értékek tudatosítása, a megyében élő nemzetiségek kultúrájának megismertetése, fejlesztése révén;

az információs funkciót szélesebb mozgástérben töltsse be

- a makroszinten hozott döntéseknek, stratégiáknak, tudásoknak, ismereteknek a régió és annak legkisebb egységeinek szintjére történő eljuttatásával, másrészt a településen felgyűlt tapasztalatok, információk, értékek makroszintek felé való közvetítésével,
- a helyi nyilvánosságot szolgáló kommunikációs eszközök és formák (helyi sajtó, televízió, rádió, egyéb nyilvános fórumok) támogatásával;

bővítse a képzési funkciók rendszerét

- a városi művelődési központokkal való képzési-információs hálózati munka rendszerének kialakítása útján,
- közművelődési szakemberképzés , valamint nyitott képzések (civil, népfőiskolai) folytatása, a helyi fejlesztésekhez szükséges tudások, tapasztalatcserék, kiadványok biztosítása révén,
- megyei szakmai civil szervezetekkel való képzési együttműködés keretében,
- a nagyrégió szomszédos megyéinek (Somogy, Baranya) közművelődési intézményeivel, azok fenntartóival és civil szervezeteivel való felnőttképzési együttműködések formájában,
- nemzetközi kapcsolatokban rejlő lehetőségek feltárásával.

Az alapfeladatok ellátására - e fejlesztési koncepcióval összhangban – biztosítani kell a megyei önkormányzati intézmény működési (elsősorban tárgyi) feltételeinek ésszerű javítását, fejlesztését.

A kulturális együttműködés fejlesztésének lehetséges irányai

A kulturális örökség javainak védelme, közkinccsé tételének és folyamatosságának szolgálata a megye közgyűjteményeinek és közművelődési intézményeinek közös feladata. Ezen kötelezettségek számottevő részét az egyes intézmények a jogszabályokban is rögzített szakfeladataik ellátásával teljesítik.

Részben a rendszerváltás folyamatai, a megváltozó megyeszerep, részben az utóbbi évtized információs áradata a korábbinál sokkal pontosabb ismeretekre alapozott stratégia megfogalmazására kötelezik a kulturális szférában feladatot, szerepet vállaló szakembereket.

Fentiekből következően célszerű és indokolt a megye tudományos, kulturális eredményeit, feladatait, folyamatait évenként ismétlődő szakmai tanácskozásokon megvitatni. Az egyes intézményi kiadványok összehangolását, tudományos és információs értékük hatékonyságának növelését, részben az intézmények és a települések kulturális együttműködésének gazdagodását eredményezné egy legalább negyedévenkénti rendszerességű specifikus periodika.

Az információs társadalom kialakulásának felgyorsult folyamata megköveteli a kulturális intézmények együttműködésének hatékonyabbá tételét, fejlesztését.

Az együttműködési területek és módszerek bővítésének szolgálnia kell:

- a régió népességmegtartó létfeltételeinek erősítését, a lakosság (elsősorban az ifjúság) korszerű képességeinek fejlesztését,
- a nyugdíjas korosztály művelődési, közösségi életének fokozottabb támogatását,
- a települések, közösségek, szervezetek, családok és egyének kulturális kapcsolatainak bővítését,
- a régió belüli megyék közötti együttműködés erősítését,
- külföldi társintézményekkel való kapcsolatok kialakítását.

A választott testületekkel való együttműködés

Az elmúlt másfél évtized alatt az önkormányzati rendszer bebizonyította, hogy képes a helyi kulturális folyamatok, értékek felismerésére, közvetítésére, saját intézményeinek optimális működtetésére, – a bennük dolgozó szakemberek munkájának segítségével – a helyi kulturális örökség ápolására, új hagyományok és értékek teremtésére, mely tevékenységükkel a helyi társadalmak közjavát szolgálják.

A településeken felgyűlt értékek, az ezeket ápoló és teremtő közösségek, intézmények és önkormányzatok közül számosan országos, illetve az országhatáron túl ható kulturális jelentőséggel bírnak.

A megyei önkormányzat a célok megvalósítása érdekében folyamatosan fejleszti a települési és kisebbségi önkormányzatokkal, valamint a közfeladatokat ellátó közhasznú civil szervezetekkel való együttműködését és növelni, mozgósítani kívánja a rendelkezésre álló erőforrásokat. Ennek megfelelően megvizsgálja közművelődési támogatási kerete hatékony és korszerű felosztásának új lehetőségeit, és ebben a rendszerelvűség érvényesítésére törekszik.